

TOTES LES CATALANES SÓN CATALANS, I MOLTS CATALANS TAMBÉ CATALANES

Ignasi Roca, catedràtic d'universitat

La progressiva adopció i consegüent expansió de la pràctica del “doblet de gènere” en frases com ara ☹*els catalans i les catalanes* és legítima causa d'alarma individual i col·lectiva per motius paral·lels als explicats en detall en l'article “Todas las vascas son vascos, y muchos vascos también vascas. Género y sexo en el castellano”:¹

1. falsedat de les premisses de l'argument que la suporta, i per tant manca de veracitat de la conclusió;
2. gravetat de les conseqüències.

En aquesta nota explicaré breument, i espero que clarament, aquests dos vessants de la qüestió. Les demostracions es faran amb oracions del català, sia legítimes, sia anòmales (☹), per a comparar-les i descobrir-hi les causes de la diferència.

La conclusió que es treurà de l'exposició, que es desenvoluparà pas a pas per a facilitar-ne la comprensió, és que **el gènere és un fenomen exclusivament gramatical**, que consisteix en la concordança (“de gènere”) de certes classes de paraules (articles, adjectius, pronoms en català) amb el nom que les regeix en construcció: *la cadira groga*, però *el coixí groc*. L'assignació (lèxica) de gènere a cada nom és arbitrària, i en català (com en castellà i moltes altres llengües) no té relació necessària amb el sexe: ni les cadires ni els coixins en tenen, evidentment. D'altra banda, independentment, el significat d'algunes paraules (substantius) referides a éssers del regne animal inclou un tret semàntic de sexe: *catalana*, *lleona* i *presidenta* en porten un de ‘femella’, per exemple. Moltes, però, no en duen cap, com ara *català*, *lleó* i *president*, que per tant tenen aplicació tant a mascles com a femelles: *els lleons són molt perillosos i no convé apropar-s'hi* no exclou les lleones (no implica que les lleones no ho siguin i sigui prudent acostar-s'hi), però *les lleones són molt perilloses i no convé apropar-s'hi* sí que exclou els lleons mascles. De manera semblant, es pot dir en veritat que *l'actual president del Parlament és una dona*, però no que ☹*l'anterior presidenta del Parlament era un home*, perquè les presidentes per definició (lingüística) són dones (femelles), mentre que els presidents simplement són les persones que presideixen, sense especificació de sexe. És doncs evident que **el sexe semàntic** que idiosincràticament porten algunes paraules (de cap manera totes) com a part del seu significat lèxic (*catalana*, *lleona*, *presidenta*, però no *català*, *lleó*, *president*) **necessita distingir-se del sexe biològic**, un atribut físic de certs éssers vius (la majoria dels animals) que per tant no fa part de la llengua: els catalans, els lleons i els presidents tenen sexe biològic (mascle o femella), però les paraules *català*, *lleó*, *president* no duen sexe semàntic (*l'actual president del Parlament és una dona*).

¹ *Boletín de la Real Academia Española*, tomo LXXXIX, cuaderno CCXCIX, enero-junio de 2009, pp. 77-117. Disponible a <http://dialnet.unirioja.es/servlet/busquedadoc?db=3&t=todas+las+vascas+son+vascos&td=todo>

1. FALSEDAT DE LES PREMISSES

En el català com és, no com ens podria agradar o interessar que fós, cal veure i reconèixer que **el gènere no és una reproducció lingüística del sexe biològic**:² si ho fos, ni *cadira* ni *coixí* tindrien gènere, al no tenir sexe els respectius objectes, però de gènere aquestes paraules sí que en tenen. Es podria pensar que la identitat entre el gènere i el sexe està limitada als éssers vius, als animals més concretament. Però aquí tenim (entre una multitud d'altres) *la perdiu* i *la balena*, que són femenins, tot i que els seus referents són mascles o femelles, i *el pardal* i *el dofí*, que al contrari són masculins també per als dos sexes. I les persones? La mateixa paraula *persona* és femenina (*la persona*), però evidentment no indica pas sexe femella:

- (1) a. La Marta [nom de femella] és una boníssima persona
b. El Pere [nom de mascle] és una boníssima persona

Les dues frases de (1) demostren que *persona* no porta significació de sexe, tot i que porta significació d'animal sexuat: 'Individu de l'espècie humana' segons el DIEC2, i els individus de l'espècie humana es distribueixen entre dos sexes, no un. Tampoc en porten *dofí*, *pardal*, *balena*, *perdiu*. Per contra, en *marit*, *gossa*, *vaca* o *gall*, per exemple, sí hi ha significació de sexe: de mascle en *marit* i en *gall*, i de femella en *gossa* i *vaca*. Aquests fets tan elementals (i, crucialment, són fets, no teories o doctrines) mostren que en català (i en moltes altres llengües, entre les quals el castellà) la informació de sexe de cada paraula, com a sexuada (com a 'mascle' o com a 'femella') o no sexuada (com ara *persona* o *balena*), fa part del seu contingut lèxic, que s'apren paraula a paraula, igual que s'apren la seva forma sonora: la paraula anglesa *whale* significa la mateixa cosa que la catalana *balena*, però no sona igual, i cal aprendre-ho si es vol dominar aquella llengua.

L'ús d'expressions com l'esmentat doblet ⊕*els catalans* i *les catalanes* en comptes de la simple paraula masculina *català* (*els catalans*) està basat en la premissa que el gènere masculí d'aquesta li dona el significat 'mascle', per contraposició al significat 'femella' del femení *catalana*. Igualment en altres de semblants, com ara ⊕*els diputats* i *les diputades*, ⊕*els consellers* i *les conselleres*, ⊕*els ciutadans* i *les ciutadanes*, etc. Ja hem vist, però, que aquesta premissa és falsa pel que fa al membre masculí per a gairebé totes les parelles de gènere del català (també en el castellà). Una potser única excepció entre les parelles que comparteixen arrel en el català real (sense intromissions polítiques) és *monjo*, que efectivament significa 'membre mascle d'una ordre religiosa'. Ho revelen les dues frases de (2), utilíssimes per a la nostra tasca per aquesta raó:

- (2) a. aquell monjo és un home molt simpàtic
b. ⊕aquell monjo és una dona molt simpàtica

És evident que la frase de (2b) és anòmala. També que el motiu és l'atribució del substantiu *dona* ('membre femella del gènere humà') al substantiu *monjo*: si un monjo és un membre

² Cal notar que **les persones**, com la resta dels animals, **no tenen gènere, sinó sexe**, mascle o femella (el fenomen biològic molt minoritari de l'hermafroditisme no està present en la llengua, ni habitualment en la consciència social). Des d'aquesta perspectiva, la invasió molt recent del camp semàntic de la paraula *sexe* per la paraula *gènere*, impulsada sobretot des de la sociologia i la política (cf. l'expressió castellana *violencia de género*, oficialitzada a Espanya en la "Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género"; *Boletín Oficial del Estado*, número 313, miércoles 29 diciembre 2004, págs. 42166-42197) és per tant aberrant, i crea ambigüitat i confusió on abans no n'hi havia.

mascle d'una ordre religiosa i una dona és un membre femella del gènere humà, és pura lògica que un monjo no pot ser dona. Simètricament aquí, les monges no poden ser homes:

- (3) a. aquella monja és un home molt simpàtic
b. aquella monja és una dona molt simpàtica

Ara l'anòmala és la frase (3a), perquè atribueix identitat d'home a una monja

La correlació entre gènere i sexe en la parella *monjo – monja* demostrada en (2) i (3) efectivament és excepcional en català, com també ho és en *monje – monja* en castellà: la situació habitual en totes dues llengües és que el membre femení signifiqui 'femella' però el masculí no porti significació de sexe, i per tant no signifiqui 'mascle'. Compareu la interpretació de *religiós* vs. *religiosa* de (4) amb la de *monjo* vs. *monja* de (2) i (3), dues parelles que altrament són gairebé sinònimes:

- (4) a. en aquesta ordre hi a religiosos de tots dos sexes
b. en aquesta ordre hi a religioses de tots dos sexes

La frase de (4a) és perfectament normal, i simplement diu que el sexe no entra en la delimitació del grup de persones al qual s'està fent referència. La de (4b), amb *religioses* en comptes de *religiosos*, és en canvi anòmala, justament perquè la paraula religiosa indica femella, i dins les femelles per necessitat biològica no pot haver-hi dos sexes. Dins els referents de *religiosos*, però, sí pot haver-ne, justament perquè el significat de la paraula religiós no inclou informació de sexe. Aquesta situació, comuna en els masculins del català, es reitera en els exemples de (5) i (6), entre força d'altres possibles:

- (5) a. a Catalunya hi viuen catalans de tots dos sexes
b. al Parlament hi ha diputats de tots dos sexes
c. al Govern hi ha consellers de tots dos sexes
.....
- (6) a. a Catalunya hi viuen catalanes de tots dos sexes
b. al Parlament hi ha diputades de tots dos sexes
c. al Govern hi ha conselleres de tots dos sexes
.....

Les frases de (5) són legítimes, mentre que les de (6) no ho són: són anòmales, com ho seria, en un altre domini, *aquest triangle té quatre costats*. Aquest fet real, conegut intuïtivament per tots els parlants del català, nadius o simplement experts, demostra que en aquestes parelles els masculins no indiquen pas sexe, com hem vist que tampoc n'indica *religiós*. Si n'indiquessin, les frases de (5) i la de (4a) més a dalt serien anòmales, però clarament no ho són. Les de (6) i (4b) sí que són anòmales, perquè les paraules femenines corresponents indiquen 'femella', i per tant no se'ls poden atribuir dos sexes.

Evidentment, la diferència de sexe entre *religiós* i *monjo* no emana del sexe biològic dels seus referents: les persones que són religiosos o monjos en tenen igualment, com a membres de l'espècie humana a què pertanyen. Emana, més aviat, del significat respecte al sexe de les paraules monjo i religiós que designen a aquestes persones. **Hi ha doncs una diferència real entre el sexe semàntic** (la significació de sexe que porten algunes paraules, de manera peculiar a cada llengua i a cada paraula) i **el sexe biològic dels seus referents**, el sexe corporal

dels animals i les persones en el món material exterior. Crucialment, en una llengua determinada com ara el català les paraules no tenen perquè reflectir el sexe biològic dels seus referents en el món exterior, i sovint no ho fan.

Resumim el panorama que s'acaba d'exposar. En el món biològic dels éssers vius, alguns són mascles i altres són femelles, una propietat biològica (“**sexe biològic**”). En el món lingüístic de les paraules del català (el lèxic del català), algunes són masculines i altres són femenines, una propietat de la llengua (“**gènere**”) independent de la biologia, com també ho són les conjugacions dels verbs, per exemple: el fet que *menjar* sigui de la primera conjugació i *dormir* de la tercera evidentment no té res a veure amb el significat biològic o no biològic d'aquests dos verbs, ans és una propietat arbitrària d'aquestes dues paraules. Finalment, algunes paraules de la llengua codifiquen el sexe biològic dels éssers vius que denoten (“**sexe semàntic**”): *catalana*, *religiosa*, *presidenta*, *monjo*, *monja* i moltes més en català. Altres, però, no ho fan, i per tant aquestes paraules tenen abast sobre els dos sexes: *català*, *religiós*, *president* (cf. *en aquesta ordre hi a religiosos de tots dos sexes*, vs. $\textcircled{\text{E}}$ *en aquesta ordre hi a monjos de tots dos sexes*). **El sexe biològic que tenen tots els éssers vius és**, doncs, crucialment **divers del sexe semàntic que duen algunes paraules** que s'hi refereixen.

La conclusió d'aquest primer apartat és que **és completament fals identificar el sexe amb el gènere gramatical, o el gènere gramatical amb el sexe. També identificar el sexe semàntic amb el sexe biològic, o viceversa**: cadascun d'aquestes fenòmens té una realitat autònoma dels altres i funciona de manera independent. La premissa (conscient o inconscient) darrera l'ús dels dobles de gènere a l'estil de $\textcircled{\text{E}}$ *els catalans i les catalanes* és doncs FALSA, i l'ús del doblet en conseqüència totalment INJUSTIFICAT.

2. GRAVETAT DE LES CONSEQÜÈNCIES

Un cop exposada i ben entesa la independència mútua del gènere i el sexe, i del sexe semàntic i el sexe biològic, serà relativament senzill comprendre la gravetat de les conseqüències predictibles de l'ús del doblet.

Les llengües evolucionen constantment de manera espontània, és a dir, canvien a mesura que passa el temps, normalment sense consciència dels seus parlants naturals: el català d'avui no és igual al català de Ramon Llull, i aquest no és igual al llatí del qual prové. Etc. En el primer apartat d'aquest escrit s'ha mostrat que la gran majoria de masculins emparellats amb femenins en català no porten significat ‘mascle’, sinó que són “assexuats”, o sia, no duen significat de sexe: són “genèrics” (cf. *els lleons són molt perillosos i no convé apropar-s'hi*). L'ús d'expressions com $\textcircled{\text{E}}$ *els catalans i les catalanes* presuposa, però, que el masculí *català* (i altres de semblants, com el castellà *vasco* en $\textcircled{\text{E}}$ *los vascos y las vascas*) significa ‘mascle’: si no es presuposés aquest significat, ni es pensaria a afegir-hi *i les catalanes*, com no es pensa a afegir *i les pomes* a la frase *m'agrada la fruita* ($\textcircled{\text{E}}$ *m'agrada la fruita i les pomes*), i com en efecte els dobles en qüestió no s'havien utilitzat fins fa més o menys quatre dies, amb l'excusa (o el pseudoargument) que no fer-ho és discriminatori o sexista o excloent. Aquest argument, però, és evidentment fals, com ja hem vist: no pot ser discriminatori ni sexista ni excloent atès que ***català* no té significat de mascle**, a l'inrevés de *monjo*, que excepcionalment sí que en té. Això és un fet de la llengua catalana (igual en castellà i en altres llengües romàniques), no una teoria o una doctrina de ningú que es pugui disputar i eventualment refutar.

Ara bé, si la moda de fer servir doblats de gènere a la manera que ara els fan servir algunes persones associades a la política i activitats afins s'extingués, arribaria un moment (i no trigaria gaire) en què el significat de *català*, per exemple, canviaria de 'natural de Catalunya, etc.' a 'natural de Catalunya, etc. de sexe mascle [o masculí]'. Canviaria, no perquè ho dictessin els professors o catedràtics de català, o l'IEC, o el Parlament de Catalunya. Canviaria perquè és l'ús de la llengua que determina el significat de les paraules. Doncs, si comencem a dir *taula* a les portes, arribarà un moment en què la paraula *taula* significarà 'porta', inevitablement i inexorablement, ja que **els significats** (com altres aspectes de les llengües, com ara la pronúncia) **s'interioritzen sentint-los, de manera espontània i inconscient**.

Aquí arribem a la clau. Si quatre o fins i tot quaranta membres masculins ara assexuats de parelles de gènere adquirissin el significat 'mascle', el català evidentment es faria menys econòmic, més pesat: cada cop que es volgués dir *els catalans* caldria dir (i escriure) "els catalans i les catalanes", i així fins a quaranta parelles. La realitat, però, és que el català no té quaranta parelles d'aquest tipus, sinó quatre centes o potser quatre mil: imagineu doncs la magnitud de la despesa, contínua, del bressol a la tomba. A més, el canvi no seria instantani, i fins que s'acomplís els dos significats conviurien, produint una confusió molt notable en la vida de cada dia. És racional i avantatjós embarcar-se en aquesta aventura?

La resposta clarament depèn de la magnitud del guany. Alguns pensen (i a vegades diuen) que el guany seria molt considerable, perquè faria més visible la dona i per tant la promouria. És adient, però, preguntar (no per antifeminisme, sinó per a intentar descobrir la veritat):

- Que cal fer encara més visible la dona?
- Que no ho és ja?
- Que és invisible sense ⊕*els catalans i les catalanes*?
- Intentar fer encara més visible la dona no atempta contra el principi de paritat de sexes?
- I si la dona realment està desavantajada en la nostra societat a aquestes primeries del segle XXI, no ho estan tant o més altres sectors, i a aquests no es pensa en "fer-los visibles" malmetent la llengua d'alguna altra manera sens dubte també possible?
- I encara que fos realment imperatiu continuar promovent la dona, algú es pensa que el simple ús de ⊕*els catalans i les catalanes* ho assolirà?
- Serà tan fàcil i tan màgic?
- Si les paraules veritablement defineixen el món, com és que el Ministeri de la Pau de George Orwell es dedicava a fer la guerra?

En els noms propis de persones en català, castellà, etc. el masculí ja fa referència exclusiva a mascles des de temps immemorial, espontàniament, sense intervenció de polítics ni d'altres agents socials: cf. *avui és el sant dels Antonis i les Antònies* (*avui és el sant dels Antonis* es refereix sols a mascles). I cal preguntar-se: com és que aquesta realitat lingüística no ha impedit l'emergència i la continuació de la (mal anomenada) "violència de gènere", veritable xacra social i humana que afecta molt especialment al sexe femení? La resposta és completament evident: **les paraules no creen la realitat**. Seria meravellós que la creessin: el món dels poetes, dels profetes, dels filòsofs, dels polítics utòpics, etc., seria la vivència de cada dia, i el món doncs un paradís. Però òbviament no és així.

Cloem ratificant que confusió en les matèries que hem discutit porta a confusió sobre el fenomen lingüístic del gènere, que evidentment cal evitar si se'l vol utilitzar amb propietat, en harmonia amb la realitat del català. L'ús natural de la llengua de manera espontània i intuïtiva ho garanteix, però la interferència de consideracions alienes de tipus polític com les que hem examinat causa detriment, com s'ha vist potencialment molt nociu. I al practicant del doblat li seria útil comprendre que la seva pràctica comporta un risc força real de trivialitzar el seu discurs, i per extensió la seva persona.

MORALITAT:

L'argument per al doblat de gènere està construït sobre premisses falses, fruit de la ignorància o de la mala fe, i per tant la conclusió sobre la seva necessitat o conveniència no és verídica. Tot al contrari: les seves conseqüències seran molt negatives per al català, que vol dir per a tots els seus parlants, ja que la llengua viu en ells i no fora d'ells.

Un joc totalment inútil i molt arriscat fins al punt de ser obertament contraproductiu, doncs.

CODA:

Copiat de dos diaris del primer d'any (2011):

- 1) “La primera catalana es diu Jasmine i ha nascut a l'Hospital de Mataró”
- 2) “El primer català de 2011 és Jasmine, nascuda a l'Hospital de Mataró”

Pregunta: Quin dels dos titulars reflecteix fidelment la realitat exterior d'acord amb l'estructura del català que s'acaba d'explicar i quin està implícitament contaminat pel síndrome dels doblats de gènere (⊗)?

Possibles respostes: 1); 2); tots dos; cap. Només n'hi ha una de correcta: quina?